

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

Затверджено на засіданні кафедри
туризму
Протокол № 9 від 11.01.2016 р.

**Програма
навчальної дисципліни
«Економіка та організація діяльності туристичного
підприємства»
для студентів усіх спеціальностей
усіх форм навчання**

Укладачі: к.е.н., доцент Кісь А.П.
к.е.н., доцент Козубова Н.В.

Відповідальний за випуск
зав. каф. туризму, д.е.н., доц. Сущенко О.А

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016

1. Вступ

Туризм, як унікальне явище індивідуального та суспільного життя, привертає увагу зростаючої кількості дослідників різних наукових напрямків. З одного боку, туризм є методом пізнання оточуючого світу, природних об'єктів, історичної та культурної спадщини, міжнаціональних комунікацій, а з іншого – уособлює динамічну економічну діяльність з виробництва та реалізації послуг, направлених на задоволення потреб туристів під час подорожі.

Особливе практичне значення мають дослідження, спрямовані на вивчення, систематизацію і аналіз діяльності туристичних підприємств, які створюють та реалізують туристичний продукт.

Навчальна дисципліна «Економіка та організація діяльності туристичного підприємства» належить до циклу професійних дисциплін за фаховим спрямуванням «Туризм», та дозволяє набути тих професійних компетентностей, котрі відрізняють фахівця в галузі туризму, оскільки дозволяють розкрити механізм функціонування туристичного підприємства, оволодіти навичками організації її роботи та взаємодії з іншими учасниками туристичного ринку.

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування у студентів компетентностей щодо нормативно-правових основ туристичної діяльності в Україні; особливостей реєстрації та управління різними видами підприємств туристичної галузі, договірних відносин між суб'єктами туристичного ринку та практики роботи з іноземними контрагентами.

Для досягнення мети поставлені такі **основні завдання**:
засвоєння спеціальної термінології туристичного бізнесу;
вивчення нормативно-правових актів, які регулюють діяльність суб'єктів галузі туризму;
ознайомлення із джерелами інформації, що містять показники туристичного бізнесу;
аналіз структури та системи зв'язків між суб'єктами туристичної галузі;
усвідомлення закономірності розвитку сфери туризму та подорожей;

забезпечення відповідності кваліфікаційним вимогам до персоналу підприємств туристичної галузі;

засвоєння компетентних способів спілкування з професіоналами туристичної галузі;

представлення результатів досліджень в сфері туризму;

оволодіння знаннями щодо організації роботи з клієнтами, партнерами, органами державного регулювання та ведення документообігу.

Об'єктом навчальної дисципліни є ринок туристичних послуг.

Предмет — організаційний механізм функціонування підприємств туристичної галузі.

Пререквізити: вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши такі навчальні дисципліни, як: «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економічна теорія», «Економіка підприємства», «Основи правознавства».

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

класифікацію туристичних організацій;

структуру ринку туристичних послуг;

механізм державного регулювання діяльності туристичних організацій;

ліцензійні вимоги щодо організації діяльності турфірм;

процедуру ліцензування діяльності турфірм;

правові основи взаємодії суб'єктів ринку туристичних послуг;

показники обсягу пропозиції та реалізації туристичного продукту;

характеристику основних засобів туристичних підприємств;

склад та ресурсний потенціал туристичного підприємства;

показники ефективності використання ресурсів підприємств туристичної сфери;

форми звітності щодо обсягів реалізації туристичних підприємств;

внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на обсяг та структуру реалізації туристичного продукту;

особливості формування доходів підприємств туристичної сфери;

класифікація доходів підприємств туристичної сфери;

джерела формування доходів підприємства туристичної сфери;

професійні вимоги щодо кадрового складу турфірми.

Опанувавши навчальну дисципліну «Економіка та організація діяльності туристичного підприємства» студент повинен **вміти**:

розрізняти види туристичних організацій;

заповнювати туристський ваучер;

складати статистичну звітність туристичної організації;

аналізувати умови договору на туристське обслуговування;

складати заяву на отримання ліцензії на здійснення туроператорської діяльності;

оцінювати відповідність організації роботи турфірми ліцензійним вимогам;

аналізувати та обирати форми співпраці з партнерами туристської організації;

визначати оптимальне співвідношення окремих видів ресурсів; читати та інтерпретувати звіти туристичних підприємств щодо матеріальних ресурсів;

вміти розраховувати показники обсягу пропозиції та реалізації туристичного продукту;

читати та інтерпретувати дані форм звітності туристичних підприємств щодо обсягів реалізації.

розраховувати показники, що характеризують доходи туристичних підприємств;

здійснювати оцінку експлуатаційних витрат в засобах розміщення туристів.

визначати фактори, що впливають на формування доходів підприємств туристичної сфери;

моделювати і калькулювати ринкові ціни на основні, додаткові послуги та продукцію туристичного підприємства;

визначати плановий обсяг сплати окремих видів податкових платежів туристичного підприємства;

розраховувати показники продуктивності праці та ефективності використання трудових ресурсів; визначати шляхи підвищення продуктивності праці.

організовувати робоче місце працівника турфірми.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійною компетентністю, що наведена в табл. 1.

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в таблиці 2.

Таблиця 1

Професійна компетентність, яка отримується студентами після вивчення навчальної дисципліни

Назва компетентності	Складові компетентності
Здатність збирати, оцінювати, аналізувати та презентувати данні щодо діяльності туристичного підприємства.	Визначати місце туристичного підприємства в системі ринкових відносин країни, аналізувати зв'язки з іншими суб'єктами ринку туристичних послуг
	Здатність визначати характерні риси туристичних послуг та її продуцента
	Визначати порядок отримання ліцензії на певні види туристичної діяльності та процедуру сертифікації підприємств розміщення та харчування в Україні.
	Формувати напрями пошуку потенційних партнерів та розширювати мережу клієнтів туристичного підприємства
	Здатність ефективно презентувати туристичне підприємство
	Здатність оформлення супровідних документів для здійснення подорожі
	Визначати порядок отримання паспорту громадянина України для здійснення поїздок закордон, візових процедур та перетину державного кордону.
	Здатність аналізувати та планувати обсяги реалізації послуг на туристичному ринку
	Здатність аналізувати та планувати матеріальні ресурси туристичних підприємств
	Здатність аналізувати та планувати доходи підприємств туристичної сфери
	Здатність аналізувати та планувати поточні витрати та собівартість послуг на підприємствах туристичної сфери:
	Здатність формувати цінову політику та визначати ціну туристичного продукту:
	Визначення оптимального податкового навантаження на туристичне підприємство
	Здатність аналізувати та планувати трудові ресурси підприємств туристичної сфери
Здатність визначати відповідність персоналу кваліфікаційним вимогам.	
Здатність формувати ефективне робоче місце турагента, використовуючи технічне забезпечення	

**Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни
«Економіка та організація діяльності туристичного підприємства»
за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Пререквізити	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Роль і місце туристичної галузі в системі ринкової економіки країни					
Здатність визначати місце туристичного підприємства в системі ринкових відносин країни.	Сутність поняття «Система ринкової економіки країни»	Знання структури туристичної галузі; функцій туризму; основних показників туристичної галузі.	Розрізняти й характеризувати елементи ринку туристичних послуг (РТП); розраховувати показники, що характеризують соціально-економічне значення та розвиток туристичної галузі;	Ефективно формувати комунікаційну стратегію: РТП → Туристичне підприємство. → Споживач.	Відповідальність за ідентифікацію місця туристичного підприємства на РТП.
Тема 2. Характеристика туристичних послуг. Головні продуценти РТП					
Здатність визначати характерні риси туристичних послуг та її продуцента	Головні відмінні риси понять «послуга» та «товар»	Знання специфіки туристичної подорожі, як особливого виду послуги; факторів попиту та пропозиції на ринку туристичних послуг (РТП); тенденції розвитку національного та світового РТП.	Розраховувати коефіцієнти еластичності попиту та пропозиції факторами; прогнозувати обсяги попиту та пропозиції за допомогою коефіцієнтів еластичності.	Презентувати результати діяльності найбільш ефективного туристичного оператора	Відповідність потреби споживача наданій йому послугі.

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Нормативно-правові основи формування туристичного підприємства					
Визначати порядок отримання ліцензії на певні види туристичної діяльності та процедуру сертифікації підприємств розміщення та харчування в Україні.	Структура органів державної влади в Україні	Знання механізму державного регулювання діяльності туристичних організацій; ліцензійні вимоги щодо організації тур операторської діяльності ; процедуру ліцензування, стандартизації та сертифікації;	Складати заяву на отримання ліцензії на здійснення тур операторської діяльності; оцінювати відповідність організації роботи туристичного підприємства ліцензійним вимогам;	Презентувати процедуру створення та реєстрації підприємства	Самостійно приймати ефективні управлінські рішення щодо створення підприємства з ліцензією на тур операторську діяльність.
Тема 4. Потенційні клієнти та партнери туристичного підприємства					
Формувати напрями пошуку потенційних партнерів та розширювати мережу клієнтів туристичного підприємства	Способи залучення до співпраці.	Правові основи взаємодії суб'єктів ринку туристичних послуг	Аналізувати та обирати форми співпраці з партнерами туристичного підприємства	Ефективно формувати комунікаційну стратегію з партнерами та клієнтами	Приймати ефективні управлінські рішення та відповідати за надійність і точність результатів
Тема 5. Виставки, ярмарки та туристські салони					
Здатність ефективно презентувати туристичне підприємство	Основні етапи створення ефективної промоції	Знання основних функцій туристичних виставок та ярмарок. Місця проведення туристичних виставок та ярмарок.	Вміння приймати участь у різноманітних заходах туристичного профілю («Туристичний форум: Харків – партнерство в туризмі»)	Презентувати «створене» підприємство	Самостійно приймати ефективні управлінські рішення щодо сценаріїв розвитку підприємства.

1	2	3	4	5	6
Тема 6. Правова основа взаємовідносин туристичного підприємства зі споживачем турпродукту					
Здатність оформлення супровідних документів для здійснення подорожі	Види договорів	Знати правила виготовлення, обігу, оформлення ваучера. Склад пакету документів туриста. Проїзні документи. Пам'ятка туриста. Договір про туристичне обслуговування.	Вміти заповнювати туристський ваучер; формувати пакет документів туриста	Збір та систематизація інформації	Відповісти за точність і коректність заповнених документів
Тема 7. Туристські формальності					
Визначати порядок отримання паспорту громадянина України для здійснення поїздок закордон, візових процедур та перетину державного кордону.	Структуру державного кордону в Україні	Перелік необхідних документів для отримання паспорту для здійснення поїздок закордон, процедуру отримання візи, правила в'їзду іноземців в Україну, їх виїзду та транзитного проїзду через її територію.	Вміти заповнювати відповідні документи	Збір та систематизація інформації	Відповісти за точність і коректність заповнених документів
Тема 8. Аналіз та планування обсягів реалізації послуг на туристичних підприємствах					
Здатність аналізувати та планувати обсяги реалізації послуг на туристичному ринку	Закон попиту та пропозиції	Знати показники обсягу пропозиції та реалізації туристичного продукту; форми звітності щодо обсягів реалізації туристичних підприємств;	Вміти розраховувати показники обсягу пропозиції та реалізації туристичного продукту; читати та інтерпретувати дані форм звітності туристичних підприємств щодо обсягів реалізації.	Презентувати результати побудови функції корисності	Приймати рішення щодо схильності ОПР до ризику. Відповідальність за точність і коректність результатів

1	2	3	4	5	6
Тема 9. Аналіз та планування матеріальних ресурсів туристичних підприємств					
Здатність аналізувати та планувати матеріальні ресурси туристичних підприємств	Поняття «матеріальні ресурси»	Знати характеристику основних засобів туристичних підприємств; склад та ресурсного потенціалу туристичного підприємства; показники ефективності використання ресурсів підприємств туристичної сфери;	Визначати оптимальне співвідношення окремих видів ресурсів; читати та інтерпретувати звіти туристичних підприємств щодо матеріальних ресурсів;	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та функціонування туристичного підприємства	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення
Тема 10. Аналіз та планування доходів підприємств туристичної сфери					
Здатність аналізувати та планувати доходи підприємств туристичної сфери	Сутність доходів підприємств	Знання особливостей формування доходів підприємств туристичної сфери; класифікація доходів підприємств туристичної сфери; джерела формування доходів підприємств туристичної сфери.	Розраховувати показники, що характеризують доходи туристичних підприємств; визначати фактори, що впливають на формування доходів підприємств туристичної сфери.	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та функціонування туристичного підприємства	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення
Тема 11. Аналіз та планування поточних витрат та собівартості послуг на підприємствах туристичної сфери					
Здатність аналізувати та планувати поточні витрати та собівартість послуг на підприємствах туристичної сфери:	Основні поняття формування собівартості	Знання особливостей економічної сутності поточних витрат туристичних підприємств; поточних витрат турагентів та туроператорів.	Здійснювати оцінку експлуатаційних витрат в засобах розміщення туристів.	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та функціонування туристичного підприємства	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення
Тема 12. Ціна туристичного продукту та ціноутворення на окремі види туристичних послуг					
Здатність формувати цінову політику та визначати ціну туристичного продукту:	Основні поняття ціноутворення	Знання складу та структуру ціни на окремі види туристичних послуг. Структура ціни туристичного продукту на одного туриста.	Моделювати і калькулювати ринкові ціни на основні, додаткові послуги та продукцію туристичного підприємства.	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та функціонування туристичного підприємства	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення

1	2	3	4	5	6
Тема 13. Податкова політика туристичних підприємств					
Визначення оптимального податкового навантаження на туристичне підприємство	Сутність податкової політики держави	Знання особливостей та порядку розрахунку на туристичних підприємствах окремих видів податків та обов'язкових платежів..	Визначати плановий обсяг сплати окремих видів податкових платежів туристичного підприємства	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та функціонування туристичного підприємства	Відповідальність за точність і коректність результатів
Тема 14. Аналіз та планування трудових ресурсів підприємств туристичної сфери					
Здатність аналізувати та планувати трудові ресурси підприємств туристичної сфери	Поняття «трудові ресурси»	Знання форми і системи оплати праці в туризмі; документація та форми звітності щодо трудових ресурсів туристичних підприємств	Розраховувати показники продуктивності праці та ефективності використання трудових ресурсів; визначати шляхи підвищення продуктивності праці.	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та функціонування туристичного підприємства	Відповідальність за точність і коректність результатів
Тема 15. Кваліфікаційні вимоги до працівників туристської індустрії					
Здатність визначати відповідність персоналу кваліфікаційним вимогам.	Основні елементи системи управління персоналом	Знання вимог до персоналу туристичного підприємства. Освітні стандарти підготовки спеціалістів в галузі туризму.	Визначати відповідність персоналу посаді та ліцензійним умовам тур операторської діяльності.	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та функціонування туристичного підприємства	Відповідальність за точність і коректність результатів
Тема 16. Робоче місце турагента					
Здатність формувати ефективно робоче місце турагента, використовуючи технічне забезпечення	Основні поняття матеріально-технічної відповідальності	Знання вимог, щодо приміщення офісу тур агентства.	Використовувати системи пошуку і бронювання турів, систему бронювання авіаквитків	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та функціонування туристичного підприємства	Відповідальність за точність і коректність результатів

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин (5 кредитів ЄКТС). Форма підсумкового контролю – залік.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Умови формування та функціонування туристичного підприємства

Тема 1. Роль і місце туристичної галузі в системі ринкової економіки країни

Сутність туризму як виду економічної діяльності. Функції туризму.

Економічна природа та характеристика окремих функцій - наявність виробничої діяльності по виробництву туристичного продукту та туристичних послуг на підприємствах. Завдання, що вирішуються туристичними підприємствами в процесі реалізації кожної функції.

Місце і роль туризму в системі ринкового господарства України, їх взаємозв'язок з іншими галузями ринкового господарства. Особливості функціонування ринку туристичних послуг в Україні.

Соціально-економічне значення туризму. Основні показники, що характеризують соціально-економічне значення і розвиток туризму.

Поняття туристичної індустрії. Роль туристичної індустрії в комплексному обслуговуванні споживачів. Тенденції розвитку туризму залежно від загальноекономічної ситуації.

Особливості попиту на туристичному ринку. Фактори, що впливають на попит на ринку туристичних послуг, їх кількісна оцінка. Методи оцінки ступеня задоволення попиту на туристичні послуги. Еластичність попиту на туристичний продукт по ціні: методика оцінки та характеристика.

Характеристика сучасного стану та тенденцій розвитку туризму в Україні.

Тема 2. Характеристика туристичних послуг. Головні продуценти РТП

Специфіка туристичної галузі. Туристична подорож, як специфічна послуга. Тенденції розвитку туристичної галузі в світі. Тенденції розвитку туристичної галузі в Україні.

Суб'єкти ринку туристичних послуг. Турист, як суб'єкт ринку туристичних послуг. Організатори подорожей: турагенти та туроператори. Контрагенти туристської організації.

Турагентська та туроператорська діяльність. Розмежування функцій туроператорів та турагентів. Поняття туроператорської діяльності. Поняття турагентської діяльності.

Тема 3. Нормативно-правові основи формування туристичного підприємства

Державне регулювання туристської діяльності. Органи державного регулювання туристичної галузі. Основні нормативно-правові акти, щодо діяльності туристських організацій. Статистична звітність туристських організацій. Механізми економічної та адміністративної підтримки розвитку туризму.

Ліцензування туристської діяльності. Ліцензування діяльності туроператорів. Відміна ліцензування турагентської діяльності та її наслідки. Переоформлення ліцензії туроператорів.

Сертифікація послуг в галузі туризму. Стандарти послуг в галузі туристичної діяльності. Обов'язкова сертифікація підприємств розміщення та харчування в Україні. Сертифікація та категоризація готелів, що не є обов'язковою.

Тема 4. Потенційні клієнти та партнери туристичного підприємства

Клієнти туристичного підприємства. Соціальний портрет сучасного туриста в Україні. Форми спілкування з клієнтами. Лояльність клієнтів.

Партнери з надання послуг розміщення. Класифікація та характеристика засобів розміщення. Міжнародна готельна конвенція щодо укладання контрактів власниками готелів та турагентами.

Партнери в галузі перевезень. Види перевізників. Характеристика послуг перевізників. Взаємовідносини між перевізниками та туристськими організаціями.

Тема 5. Виставки, ярмарки та туристські салони

Основні функції туристичних виставок та ярмарок. Рекламно-інформаційна функція туристичних виставок та ярмарок. Комунікаційна функція туристичних виставок та ярмарок.

Місця проведення туристичних виставок та ярмарок. Характеристика основних міжнародних туристичних виставок та ярмарок, що проводяться закордоном. Характеристика основних українських туристичних виставок та ярмарок.

Тема 6. Правова основа взаємовідносин туристичного підприємства зі споживачем турпродукту

Пакет документів туриста. Склад пакету документів туриста. Договір доручення. Проїзні документи. Пам'ятка туриста. Розписка про отримання документів.

Договір про туристське обслуговування. Вимоги щодо форми та змісту договору між турагенством і туристом. Типовий договір між турагенством і клієнтом. Предмет договору про надання туристичних послуг. Обов'язки сторін. Відповідальність сторін.

Туристський ваучер. Сутність ваучеру та його призначення. Міжнародні нормативно-правові акти щодо туристського ваучеру. Правила виготовлення та обігу ваучерів в Україні. Правила оформлення ваучерів.

Тема 7. Туристські формальності

Паспортний режим. Нормативні акти про паспорт громадянина України для здійснення поїздок закордон. Перелік необхідних документів для отримання паспорта для здійснення поїздок закордон. Процедура отримання паспорта для здійснення поїздок закордон.

Візовий режим. Види віз. Документи необхідні для отримання візи. Процедура отримання візи.

Митні правила та процедури. Державне регулювання перетинання кордону громадянами країни та іноземцями. Митна декларація. Правила перетинання державного кордону громадянами України. Правила в'їзду іноземців в Україну, їх виїзду з України та транзитного проїзду через її територію.

Змістовий модуль 2.

Організація та планування обсягів господарської діяльності туристичного підприємства

Тема 8. Аналіз та планування обсягів реалізації послуг на туристичних підприємствах

Сутність, склад пропозиції та обсягу реалізації туристичного продукту на туристичних підприємствах. Поняття, характеристика туристичного продукту: туристичні послуги та туристичні товари. Складові елементи туристичного продукту. Показники оцінки обсягу пропозиції послуг туристичних підприємств. Показники оцінки обсягу реалізації туристичних послуг туроператорів, турагентів, бюро подорожей та екскурсій.

Вихідні передумови, цілі та завдання аналізу обсягів реалізації послуг на туристичних підприємствах. Інформаційне забезпечення аналізу обсягів реалізації послуг туристичних підприємств. Внутрішня інформація: форми статистичної звітності.

Методика розробки продуктової програми на туристичних підприємствах на прогностичний період.

Оптимізація продуктової програми відповідно до стратегії розвитку підприємства. Визначення обсягу надання послуг у точці беззбиткової діяльності, мінімальної та нормальної рентабельності.

Тема 9. Аналіз та планування матеріальних ресурсів туристичних підприємств

Поняття економічних ресурсів і ресурсного потенціалу туристичних підприємств. Складові частини ресурсного потенціалу та взаємозв'язок у процесі надання туристичних послуг. Форми економічного взаємозв'язку окремих елементів ресурсного потенціалу туристичних підприємств. Особливості використання ресурсного потенціалу туристичних підприємств.

Оптимальне співвідношення окремих видів ресурсів туристичних підприємств. Показники ефективності використання ресурсів підприємств туристичної сфери. Основні напрямки підвищення ефективності ресурсного потенціалу туристичних підприємств.

Сутність матеріальних ресурсів туристичних підприємств. Основні елементи матеріальних ресурсів: основні засоби, оборотні засоби та матеріальна частина фондів обертання.

Економічна сутність товарних ресурсів. Показники ефективності використання товарних ресурсів. Шляхи підвищення ефективності використання товарно-матеріальних ресурсів туристичного призначення.

Суть та основні елементи матеріально-технічної бази туристичних підприємств. Основні засоби підприємств туристичної сфери. Характеристика основних засобів туристичних підприємств. Види та оцінка вартості основних засобів туристичних підприємств.

Поняття виробничої потужності та пропускної спроможності засобів розміщення туристів. Особливості оцінки ефективності використання виробничої потужності та пропускної спроможності підприємств готельного господарства туристичних комплексів.

Матеріальні оборотні засоби та фонди обертання підприємств, особливості їх складу в туристичних підприємствах. Показники оцінки забезпеченості туристичних підприємств оборотними засобами та фондами обертання.

Методичний інструментарій і порядок проведення економічного аналізу стану та ефективності використання основних фондів туристичних підприємств. Інформаційне забезпечення аналізу основних засобів туристичних підприємств: форма №1 «Баланс», форма №11-ОФ «Звіт про наявність та рух основних засобів, амортизацію (знос)» та ін.

Методика обґрунтування потреби в прирості основних фондів підприємств туристичної сфери. План розвитку матеріально-технічної бази туристичних підприємств.

Тема 10. Аналіз та планування доходів підприємств туристичної сфери

Доходи як економічна категорія та економічний показник. Економічна сутність доходів підприємств туристичної сфери, характеристика їх складу. Класифікація доходів підприємств туристичної сфери залежно від напрямів діяльності та відповідно до норм Національного стандарту бухгалтерського обліку.

Особливості та джерела формування доходів підприємств туристичної сфери. Комерційний дохід від надання послуг як головна

складова доходів туристичних підприємств. Джерела формування комерційного доходу туроператорів та турагентів.

Показники, що характеризують обсяг та рівень комерційних доходів від надання послуг туристичними підприємствами, методика їх розрахунку. Фактори, що впливають на формування комерційного доходу від надання послуг туристичними підприємствами.

Цілі та завдання аналізу доходів підприємств туристичної сфери та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу доходів туристичних підприємств.

Фактори, що впливають на формування доходів підприємств туристичної сфери та їх кількісна оцінка.

Методи обґрунтування планового обсягу доходів туристичних підприємств. Поняття можливого та необхідного обсягу доходів, методичні підходи до визначення їх обсягу. Методи планування доходів туристичних підприємств в цілому та по окремих видах доходів.

Особливості формування інших видів доходів підприємств туристичної сфери.

Тема 11. Аналіз та планування поточних витрат та собівартості послуг на підприємствах туристичної сфери

Економічна сутність поточних витрат туристичних підприємств. Класифікація поточних витрат підприємств туристичної сфери залежно від напрямів діяльності, функціонального призначення, за елементами витрат відповідно до норм Національного стандарту бухгалтерського обліку.

Поняття, склад та структура експлуатаційних витрат в засобах розміщення туристів. Поточні витрати турагентів та туроператорів.

Особливості визначення собівартості в засобах розміщення туристів. Експлуатаційна та повна собівартість послуг розміщення. Особливості визначення собівартості туристичного продукту.

Показники оцінки загального обсягу і рівня поточних витрат на туристичних підприємствах: абсолютні, відносні, показники ефективності.

Фактори, що визначають обсяг та рівень поточних витрат підприємств туристичної сфери. Характеристика впливу на поточні витрати зовнішніх та внутрішніх факторів.

Цілі та завдання аналізу поточних витрат на підприємствах туристичної сфери. Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу поточних витрат підприємств туристичної сфери. Інформаційне забезпечення аналізу поточних витрат туристичних підприємств: форма №2 «Звіт про фінансові результати», форма №5-инт(с) «Звіт про витрати виробництва і обігу» та ін.

Структурно-логічна модель аналітичної роботи, характеристика сутності та інструментарію окремих етапів аналізу.

Планування обсягу поточних витрат підприємств туристичної сфери. Методи обґрунтування плану поточних витрат підприємств туристичної сфери в цілому та по окремих групах витрат.

Оцінка економічної обґрунтованості плану поточних витрат підприємств туристичної сфери. Розробка організаційно-технічних і технологічних заходів щодо забезпечення виконання плану витрат обігу.

Тема 12. Ціна туристичного продукту та ціноутворення на окремі види туристичних послуг

Економічна природа та сутність ціни в ринковій економіці. Наукові теорії ринкового ціноутворення. Система і класифікація цін на товари і послуги споживчого ринку.

Особливості державного регулювання цін в Україні на сучасному етапі та його вплив на ціноутворення на туристичних підприємствах. Співвідношення регульованих та вільних ринкових цін на продукцію, товари та послуги на туристичних підприємствах.

Види цін на послуги підприємств туристичної сфери. Суть та склад ціни туристичного продукту. Комплексність ціни туристичного продукту. Склад та структура ціни на окремі види туристичних послуг: на туристсько-екскурсійне обслуговування, на транспортні послуги (автобусні, залізничні, авіа тощо) та інші. Структура ціни туристичного продукту на одного туриста. Поняття та структура відпускної вартості одного туродня в туристичних підприємствах.

Механізм формування цін на послуги готельного господарства. Структура ціни на основні (послуги розміщення) та додаткові послуги підприємств готельного господарства, характеристика її складових елементів. Поняття та структура відпускної вартості одиниці послуги (одна людино-доба) проживання в засобах розміщення туристів.

Структурні елементи роздрібної ціни на інші послуги підприємств туристичної індустрії. Визначення повної собівартості, прибутку та податку на додану вартість у складі роздрібної ціни на інші послуги. Фактори, що впливають на їх величину.

Комерційні знижки і надбавки до роздрібних цін та умови їх застосування. Моделювання і калькулювання ринкових цін на основні, додаткові послуги та продукцію підприємств туристичної сфери.

Цінова політика підприємств туристичної сфери на національному та міжнародному туристичному ринку.

Тема 13. Податкова політика туристичних підприємств

Сутність системи оподаткування підприємств туристичної сфери. Класифікація податків та обов'язкових платежів, що сплачують туристичні підприємства.

Особливості та порядок розрахунку на туристичних підприємствах окремих видів податків та обов'язкових платежів. Характеристика бази оподаткування, податкових ставок, пільг та термінів сплати кожного виду податкового платежу в туристичних підприємствах. Спрощена система оподаткування: її сутність та механізм сплати єдиного податку.

Сутність та вихідні передумови розробки податкової політики. Структурно-логічна схема формування податкової політики підприємства та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу сплати податкових платежів підприємств туристичної сфери. Інформаційне забезпечення аналізу податкових платежів туристичного підприємства. Структурно-логічна модель аналітичної роботи, характеристика сутності та інструментарію окремих етапів аналізу.

Тема 14. Аналіз та планування трудових ресурсів підприємств туристичної сфери

Соціально-економічна сутність і особливості праці в туризмі.
Суспільне значення праці працівників туристичної сфери.

Поняття трудових ресурсів, трудового колективу, кадрів, персоналу туристичних підприємств. Класифікація трудових ресурсів в туризмі. Джерела формування трудових ресурсів. Діяльність підприємств

туристичної сфери на ринку робочої сили. Соціальні гарантії працівникам туристичних підприємств.

Організація матеріального стимулювання праці працівників на туристичних підприємствах. Принципи стимулювання праці в умовах ринкових відносин та їх використання на туристичних підприємствах.

Форми і системи оплати праці, що застосовуються на туристичних підприємствах: їх сутність, переваги та недоліки. Принципи вибору форм та систем організації заробітної плати.

Сутність преміальної системи. Особливості змісту й організації виплат за різними преміальними системами.

Інформаційна база аналізу трудових ресурсів туристичних підприємств. Внутрішня інформація: штатний розклад підприємства, форма №1-ПВ «Звіт з праці», форма №3-ПВ «Звіт про використання робочого часу», форма №6-ПВ «Чисельність окремих категорій працівників та підготовка кадрів» та ін.

Планування потреби в трудових ресурсах на туристичних підприємствах. Забезпечення взаємозв'язку програми розвитку трудових ресурсів з основними показниками діяльності підприємств туристичної сфери. Методи планування чисельності персоналу на туристичних підприємствах в цілому та по окремих категоріях персоналу.

Тема 15. Кваліфікаційні вимоги до працівників туристської індустрії

Вимоги до персоналу туристської фірми. Ліцензійні умови, щодо персоналу туроператора. Ліцензійні умови щодо персоналу турагентства. Класифікатори професій.

Освітні стандарти підготовки спеціалістів в галузі туризму. Професійна освіта в галузі туризму. Стандарти вищої освіти фахівців в галузі туризму.

Етика ділового спілкування. Правила особистого спілкування. Ділове листування. Ділова розмова по телефону.

Тема 16. Робоче місце турагента

Матеріально-технічне забезпечення роботи турагента. Вимоги, щодо приміщення офісу турагентства. Інтер'єр офісу та офісні меблі. Оргтехніка, технічні засоби.

Інформаційно-технічне забезпечення роботи турагента.
Система пошуку та бронювання турів. Система бронювання авіаквитків. Інформаційно-технічне забезпечення маркетингових досліджень. Засоби комунікації з клієнтами та партнерами.

Інформаційне забезпечення роботи турагентства.
Демонстраційні каталоги. Цінові каталоги. Рекламні проспекти та буклети. Візуальні засоби: мапи, фотографії, відеозаписи.

3. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 3.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 3.1

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання
1	2
Змістовий модуль 1. Умови формування та функціонування туристичного підприємства	
Тема 1. Роль і місце туризму в системі ринкової економіки країни	1. Сутність туризму як виду економічної діяльності, 2. Функції туризму. 3. Місце і роль туризму в системі ринкового господарства України, його взаємозв'язок з іншими галузями ринкового господарства. 4. Особливості функціонування ринку туристичних послуг в Україні. 5. Соціально-економічне значення туризму. 6. Основні показники, що характеризують соціально-економічне значення і розвиток туризму.

Продовження таблиці 3.1

1	2
Тема 2. Характеристика туристичних послуг. Головні продуценти РТП	1. Специфіка туристичної галузі. 2. Суб'єкти ринку туристичних послуг. 3. Турагентська та туроператорська діяльність.
Тема 3. Нормативно-правові основи формування туристичного підприємства	1. Державне регулювання туристської діяльності. 2. Ліцензування туристської діяльності. 3. Сертифікація послуг в галузі туризму.
Тема 4. Потенційні клієнти та партнери туристичного підприємства	1. Клієнти туристських організацій 2. Партнери з надання послуг розміщення. 3. Партнери в галузі перевезень.
Тема 5. Виставки, ярмарки та туристські салони	1. Основні функції туристичних виставок та ярмарок. 2. Місця проведення туристичних виставок та ярмарок.
Тема 6. Правова основа взаємовідносин туристичного підприємства зі споживачем турпродукту	1. Пакет документів туриста. 2. Договір про туристське обслуговування 3. Туристський ваучер.
Тема 7. Туристські формальності	1. Паспортний режим. 2. Візовий режим. 3. Митні правила та процедури.
Змістовий модуль 2. Організація та планування обсягів господарської діяльності туристичного підприємства	
Тема 8. Аналіз та планування обсягів реалізації послуг на туристичних підприємствах	1. Сутність, склад пропозиції та обсягу реалізації туристичного продукту на туристичних підприємствах. Поняття, характеристика туристичного продукту: туристичні послуги та туристичні товари. Складові елементи туристичного продукту. Показники оцінки обсягу пропозиції послуг туристичних підприємств. Показники оцінки обсягу реалізації туристичних послуг туроператорів, турагентів, бюро подорожей та екскурсій. Вихідні передумови, цілі та завдання аналізу обсягів реалізації послуг на туристичних підприємствах.

Продовження таблиці 3.1

1	2
Тема 9. Аналіз та планування матеріальних ресурсів туристичних підприємств	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оптимальне співвідношення окремих видів ресурсів туристичних підприємств. 2. Сутність матеріальних ресурсів туристичних підприємств. 3. Основні елементи матеріальних ресурсів: основні засоби, оборотні засоби та матеріальна частина фондів обертання. 4. Показники ефективності використання ресурсів підприємств туристичної сфери. 5. Основні напрямки підвищення ефективності ресурсного потенціалу туристичних підприємств.
Тема 10. Аналіз та планування доходів підприємств туристичної сфери	<ol style="list-style-type: none"> 1. Цілі та завдання аналізу доходів підприємств туристичної сфери та характеристика змісту окремих етапів роботи. 2. Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу доходів туристичних підприємств. 3. Фактори, що впливають на формування доходів підприємств туристичної сфери та їх кількісна оцінка. 4. Методи обґрунтування планового обсягу доходів туристичних підприємств. 5. Поняття можливого та необхідного обсягу доходів, методичні підходи до визначення їх обсягу. 6. Методи планування доходів туристичних підприємств в цілому та по окремих видах доходів.
Тема 11. Аналіз та планування поточних витрат та собівартості послуг на підприємствах туристичної сфери	<ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація поточних витрат підприємств туристичної сфери залежно від напрямів діяльності, функціонального призначення, за елементами витрат відповідно до норм Національного стандарту бухгалтерського обліку. 2. Поняття, склад та структура експлуатаційних витрат в засобах розміщення туристів. 3. Поточні витрати турагентів та туроператорів. 4. Особливості визначення собівартості в засобах розміщення туристів. 5. Експлуатаційна та повна собівартість послуг розміщення. 6. Особливості визначення собівартості туристичного продукту.
Тема 12. Ціна туристичного продукту та ціноутворення на окремі види туристичних послуг	<ol style="list-style-type: none"> 1. Види цін на послуги підприємств туристичної сфери. 2. Суть та склад ціни туристичного продукту. 3. Комплексність ціни туристичного продукту. 4. Склад та структура ціни на окремі види туристичних послуг: на туристсько-екскурсійне обслуговування, на транспортні послуги (автобусні, залізничні, авіа тощо) та інші. 5. Структура ціни туристичного продукту на одного туриста. 6. Поняття та структура відпускнуої вартості одного туродня в туристичних підприємствах.

Закінчення таблиці 3.1

1	2
Тема 13. Податкова політика туристичних підприємств	<ol style="list-style-type: none"> 1. Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу сплати податкових платежів підприємств туристичної сфери. 2. Інформаційне забезпечення аналізу податкових платежів туристичного підприємства. 3. Структурно-логічна модель аналітичної роботи, характеристика сутності та інструментарію окремих етапів аналізу. 4. Методика розробки податкової політики підприємств туристичної сфери. <p>Методика визначення планового обсягу сплати окремих видів податкових платежів туристичних підприємств.</p>
Тема 14. Аналіз та планування трудових ресурсів підприємств туристичної сфери	<ol style="list-style-type: none"> 1. Інформаційна база аналізу трудових ресурсів туристичних підприємств. 2. Методичний інструментарій та порядок проведення економічного аналізу формування та використання трудових ресурсів в туризмі. 3. Зміст плану з праці на туристичних підприємствах, порядок його розробки. 4. Структурно-логічна схема розробки плану з праці та характеристика змісту окремих етапів роботи. 5. Планування потреби в трудових ресурсах на туристичних підприємствах. 6. Забезпечення взаємозв'язку програми розвитку трудових ресурсів з основними показниками діяльності підприємств туристичної сфери. 7. Методи планування чисельності персоналу на туристичних підприємствах в цілому та по окремих категоріях персоналу.
Тема 15. Кваліфікаційні вимоги до працівників туристської індустрії	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вимоги до персоналу туристської фірми. 2. Освітні стандарти підготовки спеціалістів в галузі туризму. 3. Показники оцінки продуктивності праці працівників туристичних підприємств. 4. Особливості визначення та оцінки рівня продуктивності праці на туристичних підприємствах. 5. Ефективність використання трудових ресурсів на туристичних підприємствах. 6. Основні напрямки підвищення ефективності використання трудових ресурсів в туризмі.
Тема 16. Робоче місце турагента	<ol style="list-style-type: none"> 1. Матеріально-технічне забезпечення роботи турагента. 2. Інформаційно-технічне забезпечення роботи турагента. 3. Інформаційне забезпечення роботи турагентства.

4. Самостійна робота

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною літературою, нормативними актами з питань державного регулювання туристичної галузі, даними офіційної статистики.

Основні види самостійної роботи студента:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Вивчення основної та додаткової рекомендованої літератури.
3. Робота з законодавчими, нормативними та інструктивними матеріалами.
4. Вивчення основних термінів та понять за темами дисципліни.
5. Підготовка до семінарських занять.
6. Підготовка до проміжного модульного контролю.
7. Контрольна перевірка кожним студентом особистих знань за запитаннями для самоконтролю.

Перелік питань для самостійного опрацювання подано в табл.4.1.

Таблиця 4.1

Питання для самостійного опрацювання

Назва теми	Питання для самостійного опрацювання (за модулями та темами)
1	2
Змістовий модуль 1. Умови формування та функціонування туристичного підприємства	
Тема 1. Роль і місце туризму в системі ринкової економіки країни	<ol style="list-style-type: none">1. Економічна природа та характеристика окремих функцій - наявність виробничої діяльності по виробництву туристичного продукту та туристичних послуг на підприємствах.2. Завдання, що вирішуються туристичними підприємствами в процесі реалізації кожної функції.3. Поняття туристичної індустрії.4. Роль туристичної індустрії в комплексному обслуговуванні споживачів.5. Тенденції розвитку туризму залежно від загальноекономічної ситуації. Інфраструктура туристичного ринку, характеристика її складових елементів, галузеві економічні відносини.

Продовження таблиці 4.1

1	2
Тема 2. Характеристика туристичних послуг. Головні продуценти РТП	1. Туристична подорож, як специфічна послуга. 2. Турист, як суб'єкт ринку туристичних послуг.
Тема 3. Нормативно-правові основи формування туристичного підприємства	1. Механізми економічної та адміністративної підтримки розвитку туристичної галузі. 2. Сертифікація та категоризація готелів, що не є обов'язковою.
Тема 4. Потенційні клієнти та партнери туристської організації	1. Міжнародна готельна конвенція щодо укладання контрактів власниками готелів та турагентами. 2. Характеристика послуг перевізників.
Тема 5. Виставки, ярмарки та туристські салони	1. Характеристика основних українських туристичних виставок та ярмарок.
Тема 6. Правова основа взаємовідносин туристичного підприємства зі споживачем турпродукту.	1. Договір про надання туристичних послуг: обов'язки сторін, відповідальність сторін.
Тема 7. Туристські формальності	1. Митна декларація.
Змістовий модуль 2. Організація та планування обсягів господарської діяльності туристичного підприємства	
Тема 8. Аналіз та планування обсягів реалізації послуг на туристичних підприємствах.	1. Форми статистичної звітності «Звіт про діяльність туристичної організації». 2. Форма №1-туризм «Звіт про туристичну діяльність». Форма №1-КЗР (річна) «Звіт про діяльність колективного засобу розміщення».
Тема 9. Аналіз та планування матеріальних ресурсів туристичних підприємств.	1. Поняття економічних ресурсів і ресурсного потенціалу туристичних підприємств. 2. Складові частини ресурсного потенціалу та взаємозв'язок у процесі надання туристичних послуг. 3. Форми економічного взаємозв'язку окремих елементів ресурсного потенціалу туристичних підприємств. 4. Особливості використання ресурсного потенціалу туристичних підприємств. 5. Форма №1 «Баланс». Форма №11-ОФ «Звіт про наявність та рух основних засобів, амортизацію (знос)».

Закінчення таблиці 4.1

1	2
Тема 10. Аналіз та планування доходів підприємств туристичної сфери.	Особливості формування некомерційних видів доходів підприємств туристичної сфери. Форма №2 «Звіт про фінансові результати»
Тема 11. Аналіз та планування поточних витрат та собівартості послуг на підприємствах туристичної сфери.	Економічна сутність поточних витрат туристичних підприємств. Форма №5-инт(с) «Звіт про витрати виробництва і обігу». Оцінка економічної обґрунтованості плану поточних витрат підприємств туристичної сфери. Розробка організаційно-технічних і технологічних заходів щодо забезпечення виконання плану витрат обігу.
Тема 12. Ціна туристичного продукту та ціноутворення на окремі види туристичних послуг.	Комерційні знижки і надбавки до роздрібних цін та умови їх застосування. Моделювання і калькулювання ринкових цін на основні, додаткові послуги та продукцію підприємств туристичної сфери. Цінова політика підприємств туристичної сфери на національному та міжнародному туристичному ринку.
Тема 13. Податкова політика туристичних підприємств.	1. Сутність системи оподаткування підприємств туристичної сфери. 2. Сутність та вихідні передумови розробки податкової політики. Структурно-логічна схема формування податкової політики підприємства та характеристика змісту окремих етапів роботи.
Тема 14. Аналіз та планування трудових ресурсів підприємств туристичної сфери	1. Соціально-економічна сутність і особливості праці в туризмі. 2. Суспільне значення праці працівників туристичної сфери. 3. Штатний розклад підприємства. 4. Форма №1-ПВ «Звіт з праці» 5. Форма №3-ПВ «Звіт про використання робочого часу». Форма №6-ПВ «Чисельність окремих категорій працівників та підготовка кадрів»
Тема 15. Кваліфікаційні вимоги до працівників туристської індустрії	1. Ліцензійні умови щодо персоналу туристичних підприємств 2. Професійна освіта в галузі туризму.
Тема 16. Робоче місце турагента	1. Інформаційно-технічне забезпечення маркетингових досліджень. 2. Засоби комунікації з клієнтами та партнерами.

4. Методи навчання

Для активізації навчального процесу при викладанні дисципліни "Економіка та організація діяльності туристичного підприємства" передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких як: проблемні лекції; робота в малих групах; семінари – дискусії (круглий стіл); мозкові атаки; кейс-метод; ділові та рольові ігри; презентації, банки візуального супроводження (табл.5.1. та 5.2).

Таблиця 5.1.

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни (лекційне заняття)

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Роль і місце туризму в системі ринкової економіки країни	Лекція проблемного характеру " Місце туризму в системі ринкової економіки країни ", робота в малих групах, презентація результатів.
Тема 2. Характеристика туристичних послуг. Головні продуценти РТП	Міні – лекція "Ринок туристичних послуг". банки візуального супроводу
Тема 3. Нормативно-правові основи формування туристської організації	Лекція проблемного характеру "" Нормативно-правове забезпечення формування туристської організації Візуальне супроводження: "Статистична звітність", "Заяви на отримання ліцензій".
Тема 4. Потенційні клієнти та партнери туристської організації	Міні – лекція з питання "Державно-приватне партнерство в туризмі
Тема 5. Виставки, ярмарки та туристські салони	Презентація на тему "Туристські салони та виставки в Україні".
Тема 6. Правова основа взаємовідносин туристичного підприємства зі споживачем турпродукту	Міні-лекція "Правова основа взаємовідносин туристичного підприємства зі споживачем тур продукту" Візуальне супроводження: "Типовий договір на туристичне обслуговування", "Туристський ваучер", "Авіаквиток".
Тема 7. Туристські формальності	Проблемна лекція на тему: "Процедура отримання туристської візи", "Туристські формальності в країні перебування". Візуальне супроводження: "Страховий поліс"

Закінчення таблиці 5.1.

1	2
Тема 8. Аналіз та планування обсягів реалізації послуг на туристичних підприємствах	Міні-лекція на тему: «Сутність економічної ефективності туризму»
Тема 9. Аналіз та планування матеріальних ресурсів туристичних підприємств.	Проблемна лекція: "Нематеріальні активи туристичних підприємств".
Тема 10. Аналіз та планування доходів підприємств туристичної сфери.	Міні-лекція на тему: "Аналіз та планування доходів підприємств туристичної сфери." Візуальне супроводження: форма №2 «Звіт про фінансові результати».
Тема 11. Аналіз та планування поточних витрат та собівартості послуг на підприємствах туристичної сфери.	Проблемна лекція: " Аналіз та планування витрат на підприємствах туристичної сфери". Візуальне супроводження: форма №2 «Звіт про фінансові результати», форма №5-инт(с) «Звіт про витрати виробництва і обігу»
Тема 12. Ціна туристичного продукту та ціноутворення на окремі види туристичних послуг.	Проблемна лекція «Цінова дискримінація в туризмі»

Таблиця 5.2

**Використання методик активізації процесу навчання
(семінарські та практичні заняття)**

Тема навчальної дисципліни	Практичне застосування методик	Методики активізації процесу навчання
1	2	3
Тема 1. Роль і місце туризму в системі ринкової економіки країни	Семінарське заняття. Тема: "Функціонування туристичного підприємства в умовах ринкової економіки"	Ділова гра: «Організація та функціонування підприємства в умовах ринкової економіки»
Тема 2. Характеристика туристичних послуг. Головні продуценти РТП	Семінарське заняття. Тема:"Структура ринку туристичних послуг"	Візуальне супроводження: форми статистичної звітності №1-тур та №1-тур(к) «Звіт про діяльність туристичної організації», «Звіт про діяльність колективного засобу розміщення». кейс-метод

Закінчення таблиці 5.2.

1	2	3
Тема 4. Потенційні клієнти та партнери туристської організації	Семінарське заняття Тема:" Потенційні клієнти та партнери туристської організації "	Семінар-дискусія "Соціальний портрет сучасного туриста в Україні". (круглий-стіл)
Тема 8. Аналіз та планування обсягів реалізації послуг на туристичних підприємствах	Семінарське заняття Тема:" Планування обсягів реалізації послуг на туристичних підприємствах"	Презентації на теми: «Сутність економічної ефективності туризму»
Тема 9. Аналіз та планування матеріальних ресурсів туристичних підприємств.	Семінарське заняття Тема:" Планування матеріальних ресурсів туристичних підприємств."	Семінар-дискусія: "Шляхи підвищення ефективності експлуатації матеріально-технічної бази підприємств туристичної галузі".(круглий-стіл)
Тема 10. Аналіз та планування доходів підприємств туристичної сфери.	Семінарське заняття Тема:" Планування доходів підприємств туристичної сфери."	Семінар-дискусія «Специфіка формування доходу підприємств туристичної галузі» (мозкові атаки).

Рекомендована література

1. Бабарицька, В. К. Менеджмент туризму. Туропереїтинг [Текст] : Понятійно-термінологічні основи. Сервісне забезпечення турпродукту: навч. посіб. – К. : Альтерпрес, 2004. – 286 с.
2. Балченко, З. А. Бухгалтерський облік в туризмі і готелях України [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Київ. ун-т туризму, економіки і права. – К. : Ліра-К, 2006. – 230 с.
3. Зима, О. Г. Конспект лекцій "Організація туризму в Україні" з навчальної дисципліни "Організація туризму" [Текст] / Харківський національний економічний університет. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 271 с.
4. Клиженко Я.,Басова И.,Белова Н.,Войтенко Т.,Дзюба Н.,Клименко А.,Кузнецов В.,Рудяк Ю.,Смердов В.,Солошенко Л.,Михайлицкая М.,Петрищева А. Все об учете и организации туристической деятельности [Текст]. – 7-е изд., перераб. и доп. – Х. : Фактор, 2014. – 179 с.
5. Штереверя, А. В. Організація туристських послуг [Текст] : конспект лекцій / Харківський національний економічний університет. – Х. : ХНЕУ, 2009. – 222 с.